

PÄÄKIRJOITUS

Yhteiskuntatieteellisen julkaisutoiminnan näkymiä¹

Suomessa julkaistaan kymmeniä yhteiskuntatieteitä suoranaisesti käsitteleviä tai niitä sivuavia aikakauslehtiä. Tähän lukuun päästöksemme yhteiskuntatieteet täytyy määritellä samalla tavoin laajasti kuin esim. Valtion yhteiskuntatieteellisen toimikunnan piirissä tehdään. Itse asiassa tämä määrä on maan ja lukijakunnan koon huomioonottaen suurempi kuin muissa pohjoismaissa, eikä lehtien laatuvertailussakaan ole syytä vaipua mihinkään murheen alhoon. Tämä tilanne johtuu luonnollisesti monistakin seikoista, mutta eräs keskeinen selittäjä lienee se, että muiden pohjoismaiden yhteiskuntatieteilijöillä on usein yhteispohjoismaisia julkaisuja, joiden rinnalla ei juuri ole kansallisia julkaisuja. Suomalaiset tieteelliset seurat ja vastaavat osallistuvat myös monissa tapauksissa niiden julkaisemiseen ja kantavat — kuten viime aikoina on todettu — niiden kustannuksista kohtuuttoman suuren osuuden. Parhaillaan onkin alan pohjoismaisen yhteistyön piirissä suunnitteilla sellainen kustannusten jakomenetely, joka loisi nykyistä tasapainoisemman tilanteen tässä suhteessa. Sen lisäksi, että suomalaiset osallistuvat yhteispohjoismaiseen julkaisutoimintaan, heillä on kuitenkin olemassa — osittain kielisyydestä johtuen — myös kansallisia julkaisuja.

Tältä pohjalta joudutaankin sitten pohtimaan kysymystä, onko Suomessa yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja riittävästi, liian paljon vai liian vähän. Kysymykseen ei voitane antaa yksiselitteistä vastausta. Yhtäältä voidaan lähteä siitä, että aivan ilmeistä rationalisoinnin tarvetta on olemassa, sillä eri julkaisujen välillä esiintyy selvää päällekkäisyyttä. Ensinnäkin on syytä todeta, että varsinkin oikeus- ja taloustieteiden puolella ilmestyy samalla alalla useita julkaisuja, joiden toimittamista ja julkaisemista olisi syytä koordinoita. Mahdollisesti jopa yhdistämistoimet olisivat perusteltuja. Tämä koskee mm. samalla alalla ilmestyviä suomen- ja ruotsinkielisiä aikakauslehtiä, joiden erillinen julkaiseminen ei välttämättä ole aiheellista. Toisaalta on kuitenkin syytä ottaa huomioon se seikka, että nimenomaan näillä ja eräillä muilla aloilla on syntynyt erillisiä julkaisuja yhteiskunta- ja tutkimuspoliittisesti eriävien näkemysten vuoksi. Toisin sanoen eri intressipiirit eivät ole mahtuneet saman katon alle. Tämä seikka luonnollisesti vaikeuttaa mainittuja yhdistämistoimenpiteitä, muttei suinkaan estä sitä, etteikö ennen kaikkea Suomen Akatemia voisi omaksua asiassa nykyistä selkeämpää ja tiukempaakin kantaa.

* Tämä pääkirjoitus on uudistettu versio Tieteen keskustoitimikunnan julkaisuasioiden jaoston järjestämässä tilaisuudessa Helsingissä 12. 12. 1974 käytetystä puheenvuorosta.

Aikoinaan tuotiin esille se mahdollisuus, että erillisten psykologian, sosiologian, politologian jne. piiriin kuuluvien aikakauslehtien tilalle pitäisi perustaa laaja, yksi ja yhteinen tieteellinen aikakausjulkaisu. Tällainen toimenpide olisi luonnollisesti merkinnyt eräänlaista rationalisoinnin huippua. Tämä ratkaisumalli ei kuitenkaan saanut laajempaa kannatusta ja ilmeisesti tämäntyyppisessä fuusiossa esiintyvät vaikeudet ovat ylitsekäymättömiä mm. sen vuoksi, että eri lehdet painottavat sangen eri tavoin esimerkiksi tieteellisiä ja ammatillisia kysymyksiä. Tosiasiallinen tilanne on kuitenkin se, että mm. nopeasti kohoavat kirjapainokustannukset ja riittävän pätevän toimitushenkilökunnan hankkiminen vaativat jonkinasteista järjeistämistä niin yhteiskuntatieteellisessä kuin muussakin tieteellisessä julkaisu-toiminnassa.

Eri tieteenalojen osuutta Valtion yhteiskuntatieteellisen toimikunnan tieteellisen julkaisu-toiminnan tukemiseen myöntämistä varoista voidaan valaista seuraavalla taulukolla, joista käy ilmi tieteellisten seurojen valtionapu vuosina 1968—1974 (käytännössä nimittäin valtionapu on lähes kokonaisuudessaan mennyt julkaisu-toimintaan).*

%	1969	1970	1971	1972	1973	1974
Oikeustieteet	18.1	18.3	27.2	34.1	34.7	37.5
Taloustieteet	27.0	27.2	24.5	17.5	14.6	15.1
Sosiaalitieteet	33.0	31.5	28.0	26.1	26.9	25.7
Valtiotieteet	21.9	23.0	20.3	22.3	23.8	21.7
Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
'000 mk	107.5	106.5	119.5	165.7	161.5	191.9

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta tieteellisten seurojen valtionavun kasvaneen selvityksen kohteena olleena viisivuotiskautena suhteellisen nopeasti, joskaan kasvu ei ollut tasaista, vaan hyppäyksenomaista. Kaikkein selvimpänä tendenssinä voidaan pitää oikeustieteiden saaman julkisen tuen erittäin voimakasta lisäystä, joka johtuu Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen vuodesta 1972 lähtien saamasta suurehkoista rahasummasta. Tämä on puolestaan tapahtunut ennen kaikkea talous- ja sosiaalitieteiden kustannuksella. Taloustieteelliset julkaisut saavat kuitenkin yleensä sangen huomattavaa yksityistä tukea, joten valtion tuen suhteellinen vähentyminen ei ole ollut niiden kannalta mitenkään katastrofaalista. Sen sijaan sosiaalitieteiden osuuden lasku on johtanut konkreettisiin taloudellisiin vaikeuksiin mm. Sosiologia — lehden osalta. Valtiotieteiden osalta tilanne on säilynyt vuosien mittaan suhteellisen tasaisena, eikä olennaisia suhteellisen osuuden muutoksia ole tapahtunut.

Oikeustieteiden osuuden voimakkaan nousun tarpeellisuutta on syytä pohtia. Aivan ilmeisesti tällä sektorilla on tutkimuksellista tarjontaa niin, että sille

* Luokkaa 'muut tieteenalat' ei ole huomioitu näissä laskelmissa sen heterogeenisuuden ja suhteellisen vähäisen merkityksen vuoksi.

kanavoidut julkaisurahat ovat toki tarpeen. Oikeustieteet tuskin ovat kuitenkaan mikään poikkeustapaus, vaan vastaavantasosta tarjontaa esiintyy oletettavasti kaikilla muillakin tieteenaloilla. Mielekäs ratkaisu ei ole kuitenkaan se, että nykyisin julkaisutoiminnan tukemiseen käytettävästä summasta puristetaan osa oikeustieteeltä muille tieteenaloille, vaan tavoitteena täytyy olla tieteelliseen julkaisutoimintaan käytettävien varojen voimakas lisääminen valtiiovallan toimesta. Tieteellisen tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttamisen välttämätön edellytys on julkisuus, joka merkitsee samalla mahdollisuutta laajempaan ja demokraattisempaan tiedonvälitykseen kuin mitä tällä hetkellä on asianlaita. Tieteellistä tietoa ei suinkaan pidä jakaa harvoille ja valituille.

Edellämainittuihin järjeistämissuunnitelmiin ja pyrkimyksiin tieteellisen julkaisutoiminnan rahoituksen olennaiseen lisäämiseen liittyy kysymys siitä, ilmeneekö joillakin aloilla kiistatonta tarvetta uusien julkaisukanavien avaamiseen. Tältä kannalta tulevat ensimmäisinä mieleen tiedotustutkimus, kunnallispoliittinen tutkimus sekä kehitysmaatutkimus (näistä kunnallispolitiikan tutkijat ovat jo aloittamassa oman lehden julkaisemista). Ongelmana näiden tieteenalojen osalta voitaneen pitää sitä, että niihin liittyvät kysymykset menevät ainakin osittain päällekkäin jo olemassaolevien julkaisukanavien — esim. Poliitikka- ja Sosiologia-lehtien sekä Kansantaloudellisen Aikakauskirjan — kanssa. Itse asiassa mainituissa aikakauslehdissä onkin julkaistu useita kyseisten tieteenalojen tutkijoiden tuotteita. Tiedotustutkimuksen ja kunnallispoliittisen tutkimuksen osalta on kuitenkin syytä muistaa se, että niiden lukijakuntaan on hankittavissa myös huomattava määrä käytännön elämässä työskenteleviä kunnallispoliitikkoja ja tiedottajia sekä tutkijoita. Eräs keino yhteiskuntatieteellisten julkaisujen levittämiseen saattaisikin olla niiden sisällön rakentaminen siten, että ne avautuisivat nykyistä helpommin myös käytännön elämän piirissä työskenteleville henkilöille. Tällöin sen suuntauksen omaksumisen ei tarvitsisi suinkaan merkitä julkaisun tieteellisen annin vähenemistä.

Eräänä mahdollisuutena olisi varmaan harkita vuosikirjojen toimittamista tavallisesti neljä kertaa vuodessa ilmestyvien julkaisujen sijasta. Tämä saattaisi olla käyttökelpoinen ratkaisu myös kehitysmaatutkimuksen kohdalla, sillä tällä sektorilla yhtenäisen, monitieteisen julkaisun tarve on ilmeinen. Globaalisten ja kehitysmaiden talouteen ja politiikkaan liittyvien ongelmien noustessa yhä keskeisemmiksi yhteiskunnallisiksi kysymyksiksi ei Suomessa ole yhtään tämän alan edes puolittieteellistä säännöllistä julkaisua (esim. Ulkoasiainministeriön julkaiseman Kehitysyhteistyö-lehden päätehtävänä on lähinnä jakaa informaatiota Suomen kehitysyhteistyöpolitiikasta). Tältä kannalta katsottuna tilanne on sekä tutkimus- että julkaisupolitiikan osalta lähes skandaalimainen. Sitä paitsi ne vähäisetkin yritykset, joita tämän tutkimusalan kehittämiseksi on pyritty tekemään ovat joutuneet eräiltä osin ikävän välistävetopolitiikan kohteeksi. Kehitysmaatutkimuksen ympärille on kuitenkin kai-

kesta huolimatta syntymässä siksi laajaa aktiviteettia, että oman monitieteisen julkaisukanavan aukaisemista voidaan pitää välttämättömyytenä. Mikäli esim. Suomen Akatemia, Suomen YK-liitto, Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto, eri tutkimuslaitokset sekä yliopistojen yhteydessä toimivat tutkimusryhmät todella ryhtyvät puuhaan, ei asian menestyksellinen hoitaminen varmaan ole mahdotonta. Tässä yhteydessä on syytä painottaa myös sitä, että kehitysmaatutkimuksen tuloksia kommunikoiva julkaisu edistäisi viime aikoina voimakkaasti esiinnouseita pyrkimyksiä kansainvälisyyskasvatuksen edistämiseksi sekä koululaitoksessa että aikuisopiskelun piirissä.

Kaiken kaikkiaan on kuitenkin huomattava, että uusien yhteiskuntatieteellisten julkaisujen perustamisessa täytyy noudattaa perusteellista harkintaa, eikä epämääräisiin yrityksiin ole syytä ryhtyä. Mikäli kuitenkin todellista tarvetta ilmenee, niin väärä nollalinjamainen säästäväisyys tuskin hyödyttää ketään.

Raimo Väyrynen